

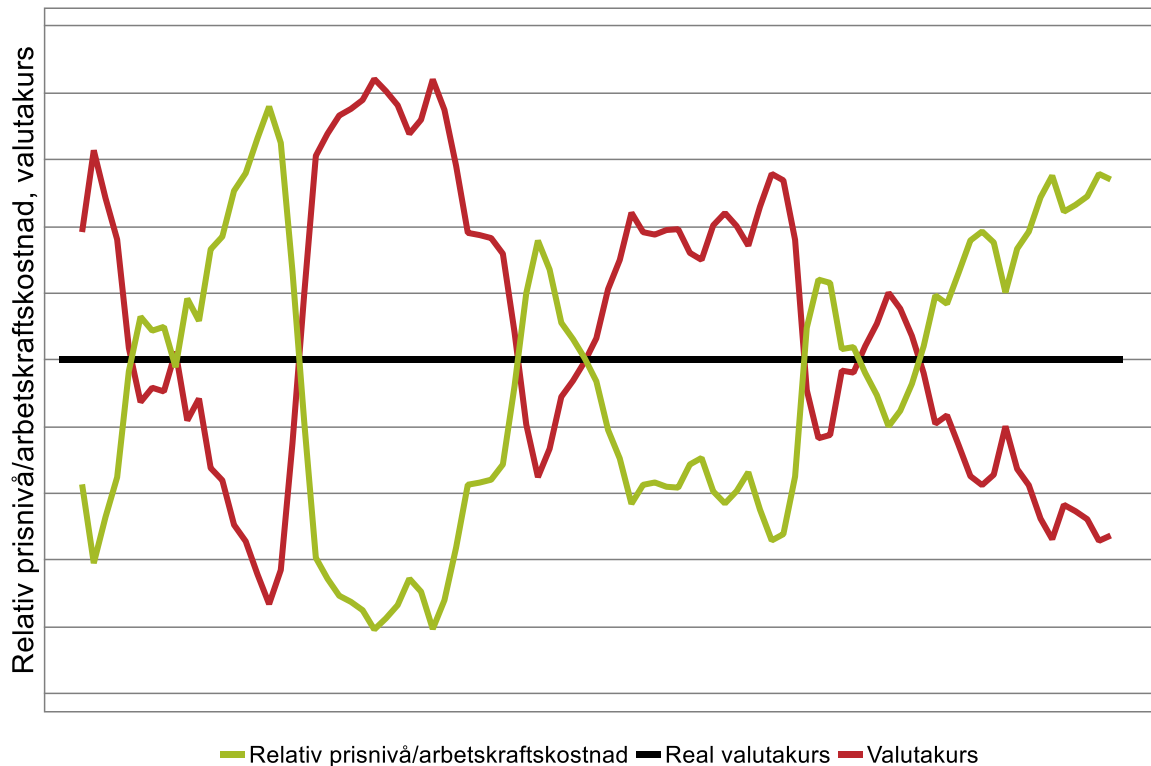
Avtalsrörelsen avgörande för konkurrenskraften!

Ett vanligt argument som framförs i debatten kring avtalsförhandlingarna är att det egentligen inte spelar någon större roll för industrins konkurrenskraft hur höga löneökningarna blir:

- Skulle t ex svenska löneökningar bli högre än omvärldens leder det till att exportindustrin tappar konkurrenskraft. I modellens värld leder detta i sin tur till en omedelbar eller åtminstone snabb försvagning av kronan som kortsluter effekten av relativt högre kostnader och lämnar det relativa kostnadsläget oförändrad; exportindustrin lider inte av högre löneökningar än i konkurrentländerna utan kompenseras av en svagare valuta.

Den modell som ligger bakom resonemanget kallas Köpkraftsparitet (PPP) och bygger på antagandet att *kostnads-/prisnivån* i olika länder, uttryckt i gemensam valuta, är densamma. Om inte kommer efterfrågan att vridas bort "från det dyrare" landet och mot "det billigare" landet vilket via valutakursen trycker ner den relativa kostnads-/prisnivån i det dyrare landet. Att prisnivån skulle vara lika i alla länder i gemensam valuta är dock ett uppenbart orealistiskt antagande som motsägs av faktiska data. En "svagare" variant av PPP är istället att skillnader i relativa *pris-/kostnadsökningar* mellan länder kortsluts av en motsvarande *förändring i valutakursen*. Detta betyder att den *reala valutakursen*, d.v.s. den nominella valutakursen korrigerad för kostnads-/prisskillnader mellan länder, är konstant över tid. PPP-modellen kan illustreras som i figuren nedan:

PPP-modellens implikationer

Källa: Skogsindustrierna/Industriarbetsgivarna & Macrobond

I figuren motsvaras varje förändring i den relativa prisnivån/kostnadsläget mellan länder av en lika stor men motsatt rörelse i valutakursen, varvid den reala valutakursen är konstant över tid.

Kollision mellan teori och praktik

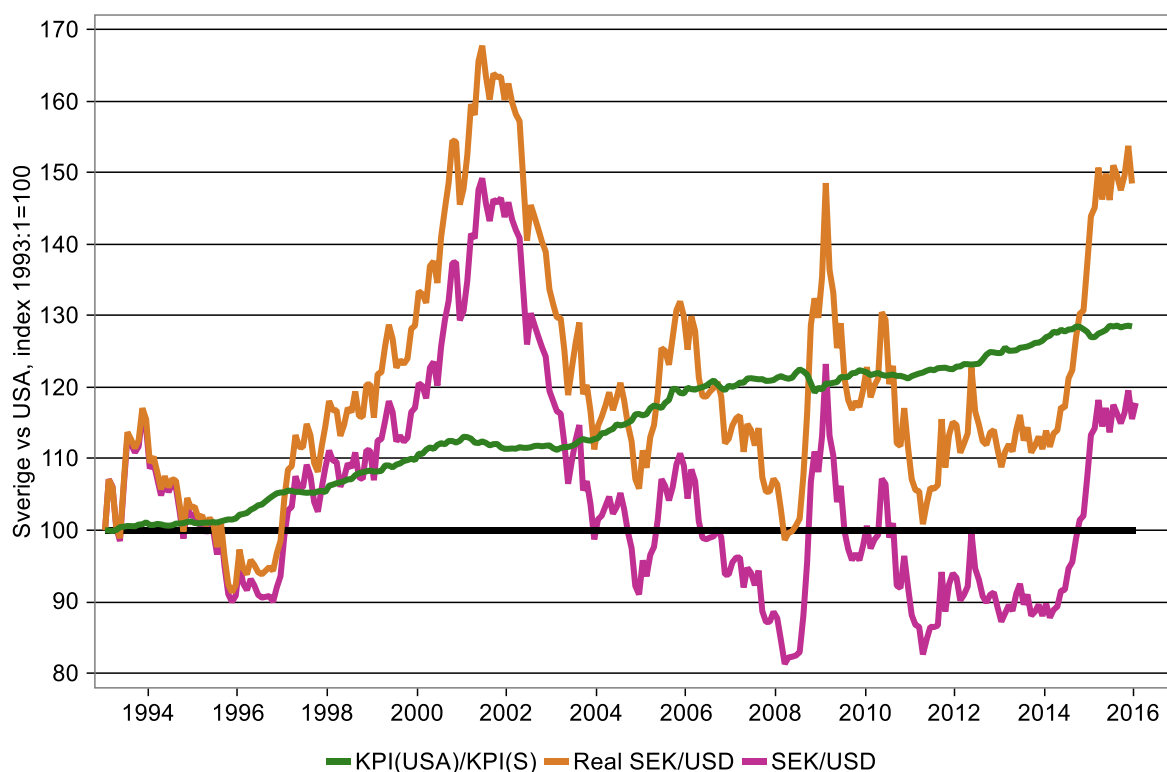
I praktiken är emellertid världen mycket mer komplicerad än så, växelkursen påverkas av många faktorer varav relativ inflation/kostnadsökningar bara är en och långt ifrån den viktigaste. För en liten öppen ekonomi som den svenska spelar inhemska förhållanden överhuvudtaget i allmänhet mycket liten roll, rörelserna på valutamarknaderna domineras av större globala – oftast finansiella – händelser. Flödena på de globala finansmarknaderna är idag oerhört mycket större och mer lätttrörliga än de kommersiella flödena.

Dessutom är det långt ifrån friktions- och kostnadsfritt att byta från en dyr leverantör/ekonomi till en billigare, samtidigt som det finns ett stort antal produkter – främst tjänster – som inte handlas enkelt på en global marknad. Det gör att man kan förvänta sig bestående prisskillnader mellan länder, definitivt på en hel del tjänster men även på likartade produkter. Det är alltså knappast realistiskt att räkna med att skillnader i kostnads-/prisförändringar mellan länder i gemensam valuta exakt och omedelbart kommer att motverkas av valutarörelser.

Dollarkursen drivs inte av inflations- eller kostnadsskillnader

Man kan således misstänka att PPP, ens i den svagare formen, inte ger en exakt beskrivning av verkligheten. Låt oss därför studera det historiska sambandet mellan relativa löner och priser å ena sidan och utvecklingen för den svenska kronan å den andra. Bilden nedan visar dels USA:s prisnivå relativt svensk prisnivå (KPI), dels kronans kurs mot USA-dollarn. Slutligen illustreras den reala kronkursen mot dollarn, d.v.s. den nominella kursen korrigerad för skillnader i den relativa prisnivån.

Real & nominell SEK/USD hand i hand

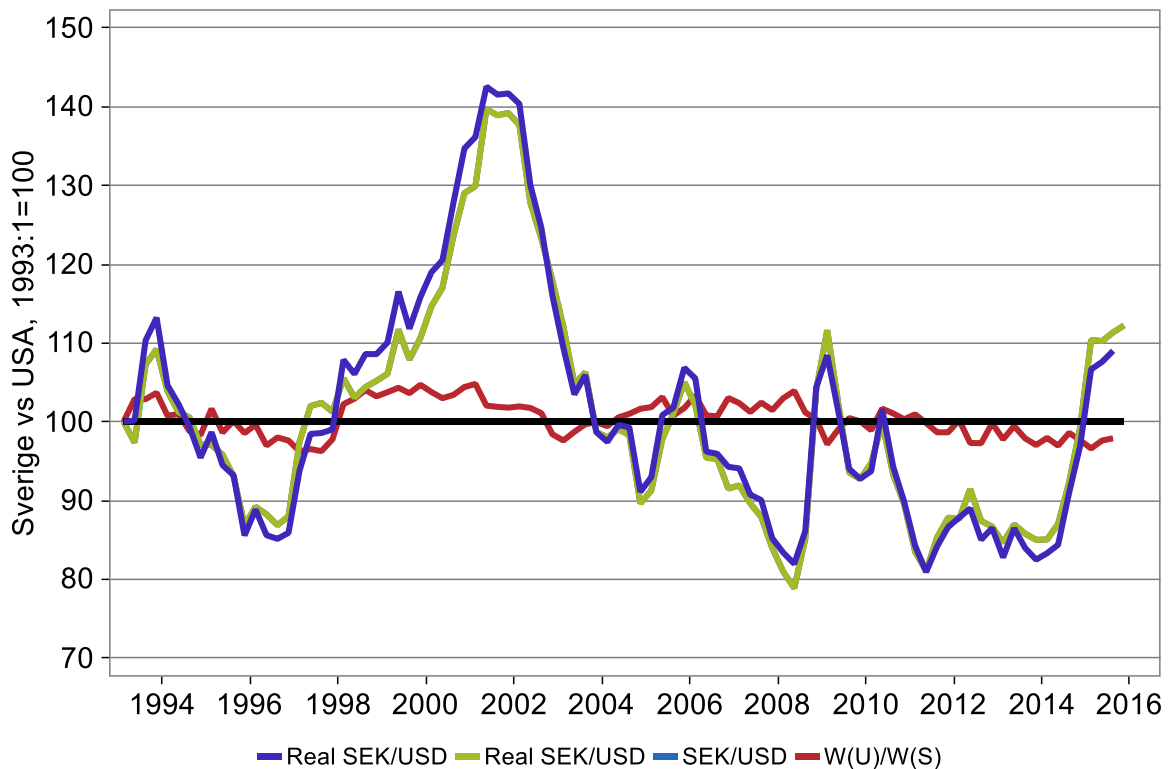
Källa: Skogsindustrierna/Industriarbetsgivarna, Macrobond

Figuren ovan visar ju att om PPP gällde vid varje tidpunkt skulle alla skillnader i relativ prisnivå exakt motverkas av en förändring i SEK/USD. Det skulle i sin tur innebära att real SEK/USD (kvoten mellan nominell SEK/USD och relativ prisnivå) var konstant. I verkligheten har USA:s prisnivå relativt Sveriges (den gröna kurvan i figuren ovan) stigit med drygt 30 procent sedan 1993. Enligt PPP borde detta således ha inneburit att dollarn fallit mot den svenska kronan (den röda kurvan) med 30 procent och lämnat den reala kronkursen (den gula kurvan) konstant. Så har dock ingalunda varit fallet, istället har SEK/USD fluktuerat kraftigt utan tydlig trend. I reala termer har dollarn till dags dato stärkts med knappt 50 procent under stor volatilitet sedan 1993. Utryckt i gemensam valuta har således USA:s prisnivå stigit med knappt 50 procent gentemot den svenska sedan 1993 varav 30 procentenheter kan tillskrivas relativt högre inflation och 20 procentenheter en starkare dollar. Inte ens under en så lång period som över 20 år har alltså modellens förutsägelse om ett starkt trendmässigt samband mellan relativ prisnivå och växelkursen uppfyllts. Tvärtom har skillnaden i relativ prisnivå uttryckt i gemensam valuta vidgats över tid.

Bilden ovan visar också att modellens förutsägelse om ett *omedelbart* samband mellan inflationsskillnader och valutakursrörelser har ännu mindre stöd. Tvärtom kan vi observera att svängningarna i SEK/USD slår igenom mer eller mindre perfekt i real SEK/USD utan samband med relativ prisnivå. Förklaringen är den ovan nämnda: Valutakursrörelser utlöses av globala finansiella händelser, som ITK-bubblans uppblåsning och kollaps under sent 1990-tal och finanskrisen under sent 00-tal. De senaste årens kraftiga dollarförstärkning har i sin tur att göra med förväntningar i finansmarknaderna om snabba räntehöjningar i USA. Kronans utveckling har således haft mycket lite med inhemska svenska förhållanden att göra.

Gör vi motsvarande övning men fokuserar på relativa arbetskraftskostnader istället för relativ KPI framträder i grunden samma mönster.

Relativ arbetskraftskostnad driver inte SEK/USD

Källa: Skogsindustrierna/Industriarbetsgivarna & Macrobond

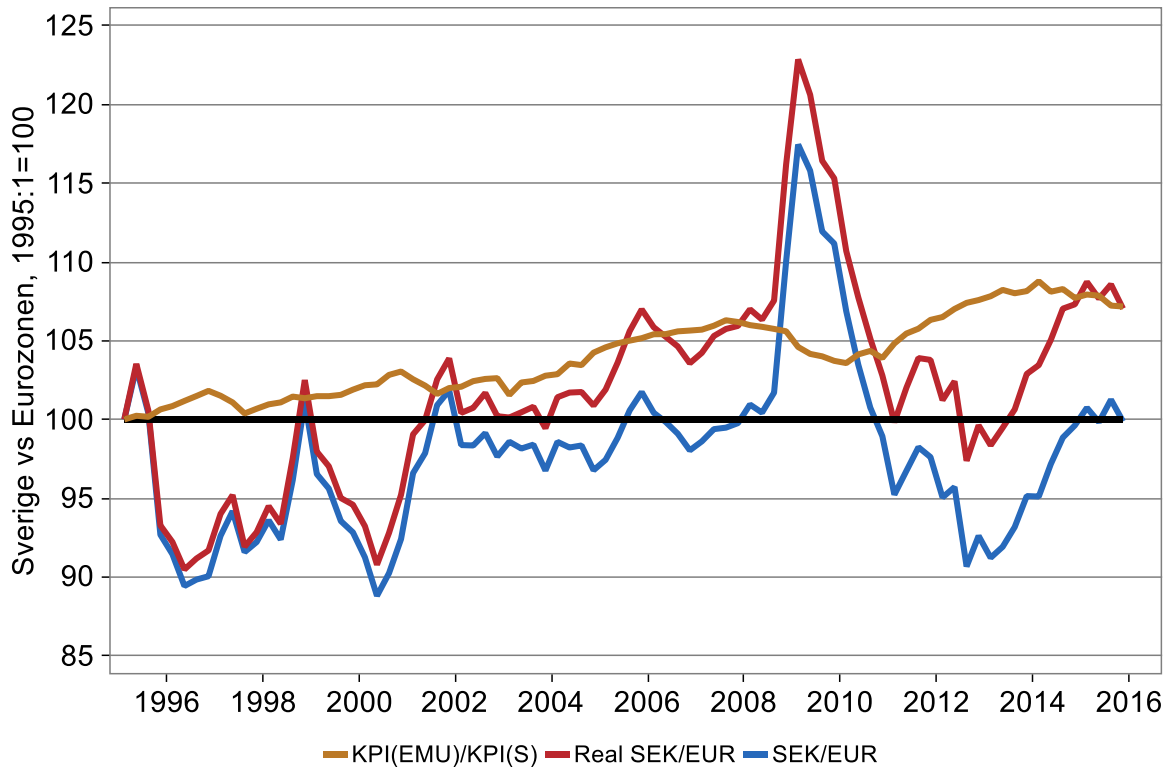
Bilden ovan visar att arbetskraftskostnaderna (i ekonomin totalt) i Sverige och USA utvecklats mycket likartat under relativt små svängningar sedan 1993. Samtidigt har dollarkursen hoppat runt ordentligt såväl i nominella termer som i reala termer (i detta fall har vi baserat beräkningarna av den reala dollarkursen på relativa arbetskraftskostnaden). Utryckt i gemensam valuta har således USA:s arbetskraftskostnad till dags dato stigit med ca nio procent gentemot den svenska sedan 1993. Visserligen har USA:s kostnader i nationell valuta stigit något långsammare än de svenska men den effekten har mer än väl motverkats av de senaste tidens dollarförstärkning. Notera dock att så sent som i början av 2014 hade USA:s kostnadsläge i gemensam valuta fallit gentemot Sveriges med nästan 20 procent sedan 1993.

Notera också att svängningarna i nominell och real dollarkurs har varit nästan identiska. Relativa arbetskraftskostnader har inte spelat någon som helst roll för SEK/USD, vare sig trendmässigt eller i de kortsiktiga fluktuationerna.

Eurokursen drivs inte av inflations- eller kostnadsskillnader

Likartade mönster framträder om vi istället fokuserar på Sverige i förhållande till Eurozonen. Bilden nedan visar att Eurozonens prisnivå stigit sju procent relativt den svenska sedan 1994 (den gula kurvan). PPP förutsäger att euron (den blå kurvan) borde ha försvagats i motsvarande mån och lämnat real SEK/EUR (den röda kurvan) oförändrad. Så har inte blivit fallet, istället är SEK/EUR i dagsläget på samma nivå som 1995 vilket innebär att hela inflationsskillnaden motsvarar en real appreciering av euron mot kronan med sju procent. Utryckt i gemensam valuta har således Eurozonens prisnivå stigit med sju procent gentemot den svenska sedan 1995.

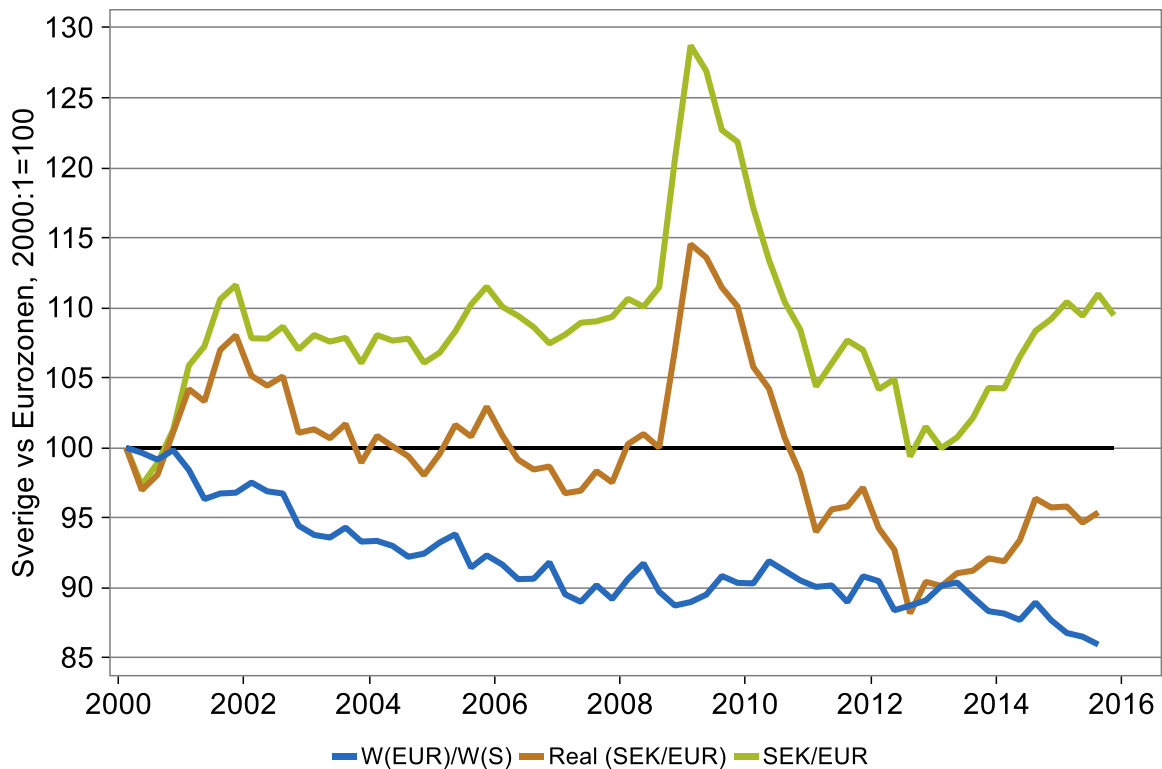
Real och nominell SEK/EUR hand i hand

Källa: Skogsindustrierna/Industriarbetsgivarna & Macrobond

Fokuserar vi istället på skillnader i arbetskraftskostnader visar bilden nedan (den blå kurvan, här finns bara data för Eurozonen sedan år 2000) att Eurozonens kostnader stigit 15 procent mindre än Sveriges. Detta "borde" ha inneburit att euron förstärks med 15 procent i nominella termer (den gröna kurvan) och lämnat real SEK/EUR (den gula kurvan) oförändrad. Euron har dock bara stärkts med 10 procent till dags dato vilket innebär en försvagning av euron med 5 procent i reala termer. Utryckt i gemensam valuta har således Eurozonens arbetskraftskostnad fallit med fem procent gentemot den svenska sedan år 2000 eller om man så vill, Eurozonens kostnadsläge gentemot Sverige har förbättrats med fem procent.

Relativa arbetskraftskostnad driver inte SEK/EUR

Källa: Skogsindustrierna/Industriarbetsgivarna & Macrobond

Även i fallet SEK/EUR kan vi notera att de kortsiktiga svängningarna i nominell och real SEK/EUR samvarierar starkt och inte har mycket att göra med svängningarna i relativa arbetskraftskostnader.

Inte heller för detta valutapar har således PPP varit någon bra utgångspunkt de senaste 15 åren: Skillnaden i inflation/kostnadsökningar har inte kortslutits av valutarörelser vare sig på kort eller lång sikt. Återigen är det tydligt att SEK/EUR-kursen drivs av globala händelser som ITK-bubblan och finanskrisen men inte av skillnader i pris-och/eller löneinflation mellan Sverige och Eurozonen.

Avtalsrörelsen avgörande för konkurrenskraften

Den viktigaste slutsatsen av denna övning är följande:

- Det finns mycket litet stöd för att kronan skulle bete sig som i PPP-modellen och depreciera kraftigt i händelse av högre svenska löneökningar än i omvärlden. Det betyder att högre kostnadsökningar relativt konkurrentländerna troligen kommer att slå rakt in i konkurrenskraften.
- Att förlita sig på att kronan ska "rädda konkurrenskraften" är liktydigt med att lägga sitt öde i händerna på nyckfulla aktörer som de globala finansmarknaderna och centralbanker. Detta är en alltför riskfylld strategi.
- Med tanke på den pressande situationen för många svenska industriföretag och den vikande globala industrikonjunkturen är det därför av yttersta vikt att löneökningarna inte överstiger dem i vår omvärld.